

комунікації. Визначено роль Інтернет-технологій (вебсервери, гіпертексти й сайти, електронна пошта, форуми та блоги, чат і ICQ, теле-та відеоконференції, вікі-енциклопедії) у процесі формування навичок науково-педагогічної комунікації фахівців освітньої галузі в досліджуваний період. Зазначено, що ефективність використання Інтернет-технологій як форми наукової взаємодії в академічних мережевих спільнотах в Україні (початок XXI ст.) визначалася такими критеріями: обрана тематика (актуальність, інтерес), учасники (активні та пасивні), регламент (період проведення, встановлені дати відповіді тощо), Інтернет-технологія (доступність, дружність, можливості тощо), очікуваний результат (аналіз результатів електронного дискурсу, публікація та обговорення матеріалів).

Ключові слова: Інтернет-технології, науково-педагогічна комунікація, Інтернет, електронна пошта, Інтернет-конференція, ІКТ.

УДК 75.071.5(477)"1900/1950"

PROGRESSIVE OPINIONS OF ARTISTS-EDUCATORS OF THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY REGARDING METHODOLOGICAL ASPECTS OF CREATIVE SEARCHES OF WORKING WITH NATURE

ПРОГРЕСИВНІ ДУМКИ ХУДОЖНИКІВ-ПЕДАГОГІВ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ ЩОДО МЕТОДИЧНИХ АСПЕКТІВ ТВОРЧИХ ПОШУКІВ РОБОТИ ІЗ НАТУРОЮ

Ольга Большаніна

аспірантка кафедри педагогіки,
E-mail: olga.bolshanina@kdpu.edu.ua
ORCID 0000-0002-9000-4982
Криворізький державний Кгуууі
педагогічнийуніверситет, Україна

Olga Bolshanina

graduate student of the Department of Pedagogy,
E-mail: olga.bolshanina@kdpu.edu.ua
ORCID 0000-0002-9000-4982
Rih State Pedagogical
University, Ukraine

ABSTRACT

The article presents a general description of the effectiveness of work from nature in the educational system of fine arts. It is about the historical contexts and the conditions under which art and art education existed in the first half of the 20th century on the territory of Ukraine. The main methodical approach in the study of visual literacy is highlighted - drawing from nature. In addition, the conversation is about the conceptual ideas of the masters of the given period regarding their own searches, attempts to develop ways of performing a work based on a natural image. The thoughts and practices of one of the first female founders of the M. Raevska-Ivanova art school are revealed. The scientific achievements of the artist-pedagogue V. Kasiyan, as well as his clear and structured advice regarding the creation of a creative composition by the acquirer, were analyzed. V. Palmov's thoughts on color and its primacy in creating a pictorial image are described. Considers the turning point in the master's life and new tendencies in search sheets with perspectives of color. The pedagogical ideas and principles of the art school of the master O. Novakivskiyi were studied, and the life and creative pursuits of the teacher

M. Samokysh were also analyzed. The practical and theoretical components of the works of the painter M. Zhuk are outlined. Attention is drawn to the searches and formation processes of the specified representatives, their individual creative interpretations.

In the text, four unique stages of different vector methodical approaches for the realization of the author's image are formed. Their step-by-step implementation for the composition sheet was formed in the form of short meaningful instructions, with an emphasis on the use of the acquired knowledge in the form of their synthesis or selective application of one of the options. The professional advice defined by the authors, which relate to the initial formation of the creative process in relation to independent work not only by the student, but also by the artist-pedagogue, is analyzed.

Key words: *art education, drawing from nature, artists-pedagogues, artist, methodology, creative searching, creative composition.*

Актуальність теми. Сьогоднішня модель методичної практики з академічних навчальних мистецьких дисциплін у свою обов'язкову структуру вносить практичну роботу із природи. Даний аспект не є нововведенням сучасної мистецької освіти, але є головним канонам для ефективного викладання дисциплін образотворчого циклу. Робота із природи активно допомагає виховати в учнях відповідні навички та вміння на шляху до професіоналізму та майстерності у своїй фаховій спеціальності. Проте, у процесі формування особистості фахівця головною мистецькою дилемою постає подальший розвиток майбутнього митця у власне його самостійній творчій діяльності. Вагомим, для цього процесу виступає самостійне визначення власного творчого шляху. Перед здобувачем постає спектр складних питань, яким саме чином знайти правильний шлях та гармонійно перейти від стандартного навчального академічного малюнку із природи до реалізації творчих ідей, і як може допомогти той багаж методичних знань (у тому числі й малюнок із природи) сформувати у собі мистецьку авторську рису, яка буде віддзеркаленням власного художнього погляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окрім визначення проблеми, слід виокремити важливий сегмент фахівців, котрі досліджували змістовний історичний відрізок становлення і розвиток мистецької освіти в Україні періоду першої половини ХХ століття, а також більш детально вивчили і проаналізували цей напрям. До відповідних представників минулої та сучасної науково-мистецької думки можна віднести В. Касіяна, С. Луцика, Р. Шмагало, Л. Волошин, Л. Соколюк, Г. Павлуцького, Т. Паньок, Є. Гулу. Серед праць дослідницького доробку авторів впливовими є не тільки наукові статті сучасних науковців, але й праці науковців, які були опубліковані у досліджуваній період.

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Головна мета статті – знаходження методик виконання творчої композиції шляхом роботи із природи у теоретичній та практичній діяльності художників-педагогів першої половини ХХ століття. Головним завданням є детальний аналіз та створення ряду підходів, для створення творчої композиції, які будуть корисними здобувачам в образотворчій сфері сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням

отриманих наукових результатів. Говорячи про виокремлення й формулювання окресленої проблеми, потрібно звернути увагу на історіографічних моментах першої половини ХХ століття, зважаючи на зумовлені історичним розвитком елементи, які з'являлися у певних контекстах, змінних і залежних від подій та суспільно-політичних і гуманітарних процесів України. Окрім цього, чітко усвідомлення низки важливих подій, які напрямую впливають на еволюцію мистецтва, його реформування, та реорганізаційний характер розвитку (загалом у 20-х роках ХХ століття). Слід також сказати, що даний проміжок часу безпосередньо на території України переставлений такими важливими подіями, як дві світові війни, громадянська війна, жовтнева революція, прихід більшовицької влади, сильний репресивний механізм, націлений на придушення і подальше знищення проукраїнської спільноти, яка акцентувала національні ідеї, голодомор, післявоєнна відбудова тощо. Саме такий контекст подій на території України першої половини ХХ століття стає важелем керування творчою, мистецькою та педагогічною думкою. Проте, не зважаючи на такі ускладнення й перешкоди, представники мистецького та освітнього середовища продовжили свою місію виховання великої кількості значущих для суспільства та світу українських митців.

Беручи за основу як одну із головних методичних можливостей вивчення академічного напрямку для учнів у художній грамоті, справедливо відмітити концептуальні підходи та особливе ставлення художників-педагогів окресленого часу до процесу підготовки майбутнього покоління митців: тих, які вели активну мистецьку, педагогічну та виставкову діяльність. Тексти їх публікацій, які є у доступі, свідчать про вагомість ідей і практик і на сучасному етапі, про їх актуальність у творчому середовищі.

Дійсно, розмови про мистецьку думку щодо роботи із натури є ключовими серед мистецьких освітян, і слугують першоосновою у навчальному процесі. Однією із таких фундаторів та засновників мистецької школи була педагог М. Раєвська-Іванова. Дослідник мистецької грамоти Т. Паньок у своїй монографії «Розвиток вищої художньо-педагогічної освіти в Україні у ХХ столітті (1917–1991)» щодо цього писала: «Основа викладацького методу її школи полягала у вихованні індивідуального бачення натури кожним учнем. Від самого початку існування школи М. Раєвська-Іванова віддавала перевагу саме навчанню з натури і прагнула донести це до своїх учнів.» (Паньок, 2016: 55). Детально розглянутий метод малюнку із натури та відношення фахівців образотворчого мистецтва до його ефективної дії у практичних заняттях пересвідчує в тому, що схожої думки як у Раєвської-Іванової дотримуються майже всі. Так, до відповідних знакових митців та викладачів примикають: В. Касіян, М. Жук, О. Новаківський, В. Пальмов та М. Самокиш та інші.

У продовженні дослідження творчих пошуків, в основі яких лежить натура, справедливо відмітити що у кожного представника образотворчої грамоти є свій особистісний приклад чи сформований процес переходу та створення нових творчих композицій. Так, наприклад, дослідниця Л. Соколюк у своїй праці «Портрети Михайла Жука першого чернігівського періоду (1905–1916)» на аналізі творчих робіт художника, наголошувала на тому, як автор намагався різними засобами віднайти баланс між такою важливою суворою академічною роботою із натури та підходити до створення творів узагальненим

та декоративним чином, вдаючись по-різному стилізувати її, та інтегрувати й поєднати вагомий натуралістичний досвід роботи із природи елементами тих чи тих творчих та декоративних фрагментів (Соколюк, 2015). Таким чином, щодо творчої та викладацької діяльності митця М. Жука можна відмітити сам підхід до проблематики співвідношення творчих пошуків та малюнку із природи як фундаментальної основи у навчанні образотворчості. Концепція трансформованості та пошуку певних образів проглядається у практичних діях митця. Така порада стає важливою при дослідженні даної проблематики на сучасному етапі становлення української мистецької еліти.

Інший художник-графік у низці публікацій на методичні й мистецькі теми не оминув увагою власний творчий підхід. У своїх працях В. Касіян, дуже широко та розлого описує як працює, і його тексти сприймаються як методичні вказівки для студентів. Власне поради та рекомендації базуються не тільки на багажу творчих здобутків, а формуються внаслідок набутого досвіду у процесі освітньої діяльності у мистецькому закладі. Тож ці повчання є синтезом художньої та педагогічної майстерності. «Справа в тому, що є немало критиків і художників, які думають, що створити мистецький твір – значить правильно списати з природи те, що бачить око. Всі труднощі для них полягають у тому, наскільки вдасться підшукати в природі бажаний об'єкт, - останнє – справа професії: уміти добре рисувати й малювати з моделі. Такі художники не можуть працювати без натурщика і боятися що-небудь творити з уяви, щоб не зробити помилки. Однак відомо, що немало прекрасних творів образотворчого мистецтва, а також літератури і кіно було створено саме за допомогою уяви, для якої натура служила тільки поштовхом.» (Касіян, 1970: 16).

Наступним представником, власником авторської школи мистецтв та володарем досить прогресивних педагогічних й творчих думок є О. Новаківський. Формуючи у своєму творчому середовищі багатовекторних митців, живописець пропонує їм власні підходи та практики під час навчання. Часті їх виходи на пленер спонукали учнів не тільки поринути в аутентичні потоки життя українського народу, а й дали можливість розвинути у кожному особистісні ставлення до рішення зображення. Власним творчим прикладом митець показує, як вирішує творчі пошуки у натурних постановках (портрети та автопортрети). «Однією з форм символічного мислення Новаківського є засіб анімізації мотивів природи. У своїх пейзажах він завжди прагне під паволокою видимої реальності вловити якусь іншу, приховану, таємничу суть світу.» (Волошин, 1992: 15).

Полярно протилежним іншим митцям є майстер М. Самокиш, який займався пошуками свого стилю ще з дитинства копіюючи ілюстрації із різних книжок, а перед навчанням в академії виконував копії картин із музею. Вступивши до навчального закладу М. Самокиш із азартом відвідував заняття із практичних та наукових курсів, опісля займався самостійним вивченням мистецьких книг та альбомів світових майстрів у бібліотеці. Під час навчання він захоплюється імпресіоністичними та реалістичними течіями. Навіть без підтримки викладача, який опікувався його навчанням, молодий хлопець продовжив та продовжував свою творчу практичну діяльність. «Розглядаючи видання закордонних журналів і книжок, я познайомився з офортом і дуже захоплювався цим прекрасним мистецтвом. Мої роботи, сцени із військового і

мисливського життя, мали успіх і куплялися аматорами й колекціонерами» (Самокиш, 1937: 17-18). Важливо вказати що вагому роль у творчих пошуках митцю зіграв наочний матеріал. До віднаходження персонального стилю художник виконував копії, цікавився низкою сучасних за його життя стилів та мистецьких напрямків, які певним чином нашарувалися на його багаж знань в академічному та практичному вимірі. Така тріада методики пошуку також є доречною й ефективною для становлення авторського стилю, тож все частіше використовується у сучасних методиках працівників образотворчого циклу.

Досліджуючи детальну взаємодію форми та кольору у картинному зображенні професор В. Пальмов, активно говорить про роль кольору та його функціонування як головного елементу формотворення картинної площини. Цікавим для створення творчої композиції є вплив кольору та його домінування при народженні картини. Адже запорукою вдалого зображення у живописі є передача колориту. Саме колір може прийти на допомогу при створенні творчої роботи, бо він не тільки відіграє роль сенсово-психологічного сюжету, а й під час створення твору може виступити як емоційний поштовх у здобувача та налаштувати на створення колористичних рішень, що відкриють характер зображуваного елементу (наприклад, у випадку натурника: його ракурс, рух, колористична насиченість). При використанні більш сміливої та вільної манери письма, вигляд композиції стає надалі творчо-індивідуальним, що є головною метою. Для живописця В. Пальмова такий принцип став порятунком у його творчих пошуках. «Розглядаючи тепер свої попередні шукання, я лише тепер помітив, як я до цього часу мало приділяв уваги кольорові, а коли й приділяв, то тільки як якомусь допоміжному і, навіть іноді, другорядному засобові.

Але тепер, після зруйнування старого розуміння малярства, фарбовий матеріал, за допомогою якого художник організує колір в картині, з'явивсь в новому освітленні.» (Пальмов, 1929: 27).

Щодо підсумку унікальності підходів художників-педагогів першої половини ХХ століття, справедливо на базі їх життєвого шляху, доробку, думок, знань та практик визначити конкретні та викристалізовані істини відносно шляхів та способів, котрі можуть більш чітко визначити напрямок руху учня до формування власного творчого стилю. Найперше – це практика із запропонованих та використаних підходів М. Жука – стилізоване вирішення форми та знаходження балансу й урівноваження. Варто конкретизувати, що важливим на такому етапі є збереження натурності та впізнаваності персонажу, щоб процес створення митцем стилізованих рис і напрямків не переходили кордонів реалістичності, не схилилися в бік занадто сильного спрощення форми. Схожого методу виконання дотримується живописець О. Новаківський, який, уводячи у свої творчі пошуки долю стилізації та трансформації форми, не нехтує передачею образу, його психологічної складової.

Дорога до створення творчої роботи постає в опрацюванні та вивченні натурального зображення, на базі яких є можливість формування власної стилізації та трансформації образу. Віднайшовши шлях такої зміни форми, можна самостійно проаналізувати свої доробки за прикладом не занадто сильною видозміни форми, як у М. Жука, та віднайти для себе певні візуальні рамки у передачі зображення, що слугують граничними лініями, за які ступати не потрібно. Якщо долучити у витвір момент пластичності лінії й форми, яку

використовують на академічних заняттях, то синтез цих рішень пропонує широкий вибір можливих варіантів до рішення картини.

Інший підхід у передачі психологічних рис, керуючись пластикою форми й імпресіоністською манерою доречно продукувати у ряді творчих пошуків, які можуть привести майбутнього митця до вирішення власної манери роботи.

Наступне вирішення пропонує В. Касян – це створення творчого аркуша на базі генерації зображення з уяви. Але такий вид діяльності майже не можливий без ґрунтовного вивчення багатьох натурних прикладів. У такому випадку тільки ретельне вивчення навчальних дисциплін, наочність та практика допоможе розвинути власну творчу лінію, та дасть можливість продукувати зображення безперечно без допоміжних натурних зображень із власної думки та фантазії.

Третя варіація пошуків створення творчої картини формується на базі низки рухів, котрі сумарно наштотвхують учня на продукування чогось нового. Такий підхід можна чітко простежити за прикладом життєвого та творчого шляху майстра М. Самокиша. Синтез активних дій у вигляді наочного дослідження мистецьких ілюстративних зразків, творча практика у зацікавленому жанрі та їх копіювання, енергійна практика на заняттях спонукають до відточення цього шляху переходу від натурних практик до утворення авторських творів.

Четвертий та фінальний варіант – це використання ідеї кольору, як у педагога В. Пальмова. Колорит живописного аркуша, що хоче зобразити автор, може допомогти обіграти зображення таким чином, що його канонічна структура та академізм відійдуть на інший план, а колорит буде відігравати провідну роль, та в процесі створення зображення може паралельно із цим наштотвхнути митця на побудову інших творів та їх рішення вже в іншому ракурсі. Також цей прийом прийде на допомогу шукачеві інших образотворчих напрямків, котрі пов'язують свої твори із колористичним рішенням. Адже гру кольору та його застосування у картинній площині, можна використати також і у графічних, декоративно-ужиткових та навіть скульптурних витворах. У мистецьких розробках та концепціях, на відміну від канонічних образотворчих напрямків, є допустимі так звані експерименти із кольором. Він може бути використаним, наприклад, як камертон композиції, привабливою чи характерною візуальною рисою зображення.

У підсумку, узагальнюючи приклади запропонованих освітян, їх власну творчу роботу, життя, авторські методи, підходи до виконання мистецьких робіт та педагогічні методики виконання, учневі надається вибір для пошуку більш зручного для нього способу до віднаходження власного стилю, концептуального рішення й власної манери виконання.

Для кращого розуміння творчих пошуків, співвідношення і взаємозв'язків художньої розвідки зображення та навколишнього світу доречно звернути увагу на думки професора Г.Г. Павлуцького у статті «О пользе искусства и истории искусств», що була опублікована у журналі «Арт Принт» ще у 1909 році. Не звертаючи уваги на час публікації, вони є актуальними і на сьогоднішньому етапі навчання фахівців образотворчої сфери. Автор порівнює людину, яка створює картини, рівним природі, та зауважує, що мистецтво не є безсумнівне, просте та точне копіювання навколишньої дійсності. Публіцист у статті

підкреслює, що створення картини це не просте дублювання, а відчуття, що надихнути навколишнім світом на душу митця. Митець покращує та комбінує думки, щоб передати його у зображення (Павлуцький, 1909).

Справді, для інтелектуальної особистості, тієї людини, що навчається, невід'ємною складовою виступає пошук естетичності навколо себе, де кожна творча картина є віддзеркаленням особистості автора, його власним відчуттям. Тому важливо застосовувати на практичних заняттях індивідуальний підхід, сформований на вивченні навколишнього світу, світу різних майстрів та викладачів, їх порад та думок, що можуть співіснувати та переплітатись, у тому числі із навчальним блоком фахових дисциплін.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Описані кроки виконання творчої роботи із натури ґрунтуються на теоретичних та практичних напрацюваннях митців першої половини ХХ століття – М.М. Жука, В. Касіяна, В. Пальмова, М. Самокиша й О. Новаківського. До прикладу перший варіант характеризується вирішенням зображення через стилізацію та знаходження рівноваги у її застосуванні з урахуванням детального опрацювання та вивчення натурального зображення. Другий спосіб – це передача у фор ескізах чи замальовках своєрідних психологічних рис до майбутнього творчого аркуша. Третій варіант – створення композиційного зображення через попереднє вивчення форми та продукування вже власного художнього образу з уяви. Четвертий – використання у зображенні камертона колориту чи кольорової плями. Сформовані методики корелюються один з одним та можуть використовуватись здобувачем як і у синтезі, так і окремо один від одного.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Волошин, Л. В. (1992, Вересень – Жовтень). Непізнаний Олекса Новаківський. *Образотворче мистецтво: журнал з питань теорії і практики українського образотворчого мистецтва*, (5), 12-16.

Касіян, В. І. (1970). *Про мистецтво*. Київ: «Мистецтво».

Павельчук, І. А. (2020). *Постімпресіонізм в українському живописі ХХ – початку ХХІ століття: історичні витоки, джерела інспірацій, специфіка розвитку, дисертація*. (Дис. на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства). Львів. нац. акад. мис-в. Львів.

Павлуцький, Г. Г. (1909, Ноябрь – Декабрь). О пользе искусства и истории искусств. *Искусство и печатное дело*, (11-12), 5-9.

Пальмов, В. Н. (1929, Серпень). Про мої роботи. *Нова генерація*, (8), 27-29.

Паньок, Т. В. (2016). *Розвиток вищої художньо-педагогічної освіти в Україні у ХХ столітті (1917–1991)*. Харків: «Оперативна поліграфія» ФОП Здоровий Я. А.

Самокиш, М. С. (1937). *Як я став художником*. Київ: «Мистецтво».

Соколюк, Л. Д. (2015). Портрети Михайла Жука першого чернігівського періоду (1905–1916). *Історія мистецтва*, (6), 102-117.

Соколюк, Л. Д. Творчість Михайла Жука в контексті стильових пошуків художньої культури ХХ ст. *Народознавчі зошити. Серія мистецтвознавча*, (6), 1338-1342.

REFERENCES

Voloshyn, L. V. (1992, Veresen' – Zhovten'). Nepiznanyy Oleksa Novakivs'kyu [Unknown Oleksa Novakivskyi]. *Obrazotvorche mystetstvo: zhurnal z pytan' teorii i praktyky ukrayins'koho obrazotvorchoho mystetstva*, (5), 12-16 [in Ukrainian].

Kasiyan, V. I. (1970). *Pro mystetstvo [About art]*. Kyiv: «Mystetstvo» [in Ukrainian].

Pavel'chuk, I. A. (2020). *Postimpresionizm v ukrayins'komu zhyvopysi XX – pochatku XXI stolittya: istorychni vytoky, dzherela inspiratsiy, spetsyfika rozvytku, dysertatsiya [Post-impressionism in Ukrainian painting of the 20th and early 21st centuries: historical origins, sources of inspiration, specifics of development, dissertation.]*. (Dys. na zdobuttya naukovoho stupenya doktora mystetstvoznavstva). L'viv. nats. akad. mys-v. L'viv [in Ukrainian].

Pavlutskiy, G. G. (1909, Noyabr – Dekabr). O polze iskusstva i istorii iskusstv [On the benefits of art and art history]. *Iskusstvo i pechatnoe delo*, (11-12), 5-9 [in Ukrainian].

Pal'mov, V. N. (1929, Serpen'). Pro moyi roboty [About my robots]. *Nova heneratsiya*, (8), 27-29 [in Ukrainian].

Pan'ok, T. V. (2016). *Rozvytok vyshchoyi khudozhn'o-pedahohichnoyi osvity v Ukrayini u XX stolitti (1917–1991) [Development of higher artistic and pedagogical education in Ukraine in the 20th century (1917–1991)]*. Kharkiv: «Operatyvna polihrafiya» FOP Zdorovyy Ya. A. [in Ukrainian].

Samokysh, M. S. (1937). *Yak ya stav khudozhnykom [How I became an artist]*. Kyiv: «Mystetstvo» [in Ukrainian].

Sokolyuk, L. D. (2015). Portrety Mykhayla Zhuka pershoho chernihivs'koho periodu (1905–1916) [Portraits of Mykhailo Zhuk of the first Chernihiv period (1905–1916)]. *Istoriya mystetstva*, (6), 102-117 [in Ukrainian].

Sokolyuk, L. D. Tvorchist' Mykhayla Zhuka v konteksti styl'ovykh poshukiv khudozhn'oyi kul'tury XX st [Mykhailo Zhuk's creativity in the context of stylistic searches of artistic culture of the 20th century]. *Narodoznavchi zoshyty. Seriya mystetstvoznavcha*, (6), 1338-1342 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ.

У статті представлено загальну характеристику ефективності роботи із натури у навчальній системі образотворчого ремесла. Говориться про історичні контексти й те, в яких умовах існувало мистецтво і художня освіта першої половини ХХ століття на території України. Висвітлюється головний методичний підхід у вивченні образотворчої грамоти – малюнок із натури. Окрім цього розмова йде про концептуальні ідеї майстрів означеного періоду щодо їх власних пошуків, спроб розробки шляхів виконання твору на базі натурного зображення. Розкриваються думки та практики однієї із перших жінок засновниць художньої школи М. Раєвської-Іванової. Проаналізовано наукові доробки митця-педагога В. Касіяна, а також його чіткі і структуровані поради відносно створення творчої композиції здобувачем. Описано думки В. Пальмова про колір і його першочерговість у створенні живописного зображення. Зважається про переломний період життя майстра та нові віяння у пошукових аркушах перспективами колориту. Досліджено педагогічні ідеї і принципи мистецької школи майстра О. Новаківського, а

також зроблено аналіз життя та творчих пошуків викладача М. Самокиша. Окреслено практичну та теоретичну складову праць маляра М. Жука. Звернуто увагу на пошуки й процеси становлення вказаних представників, їх індивідуальних творчих інтерпретацій.

У тексті сформовано чотири унікальних етапи різновекторних методичних підходів для реалізації авторського зображення. Сформовано їх покрокове виконання для композиційного аркушу у вигляді коротких змістовних вказівок, з акцентом на використання отриманих знань у вигляді їх синтезу чи вибіркового застосування одного із варіантів. Проаналізовано визначенні авторами професійні поради, які стосуються початкового становлення творчого процесу відносно самотійної праці не тільки учнем, а й художником-педагогом.

Ключові слова: мистецька освіта, малюнок з натури, художник-педагог, митець, методика, творчі пошуки, творча композиція.

УДК 37.01-055.2(477.54/.62)"18/19"

**ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF FEMALE GYMNASIUM
EDUCATION IN THE SOUTHEASTERN REGION OF UKRAINE (SECOND
HALF OF THE 19th – EARLY 20th CENTURY)**

**СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЖІНОЧОЇ ГІМНАЗІЙНОЇ ОСВІТИ
ПІВДЕННО-СХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX –
ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)**

Сергій Фатальчук

кандидат педагогічних наук, доцент
E-mail: s-fatalchuk@ukr.net
ORCID 0009-0002-9815-8801
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Serhii Fatalchuk

Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor
E-mail: s-fatalchuk@ukr.net
ORCID 0009-0002-9815-8801
SHEI "Donbas State Pedagogical
University", Ukraine

ABSTRACT

The article analyzes the peculiarities of the formation and development of female gymnasium education in the southeastern region of Ukraine in the second half of the 19th and early 20th centuries. Under female gymnasium education, it's considered women's general secondary education, which could be obtained in gymnasiums and pro-gymnasiums of the studied region. It is found out that gymnasiums were of different forms of ownership (state, private, public) and subordinated to different departments (Ministry of National Education, Department of Empress Maria, General Secretariat). It is established that the spread of the set of female gymnasiums was facilitated by the intensive development of the industry and economy of the studied region (urbanization of the region, its transformation into a powerful and industrial center of the Russian Empire), which required educated workers in various branches of the economy; granting the rights to female graduates to receive higher and additional special education (medical, paramedic, pedagogical) to work in public and state institutions; reforming the system of female education in the Empire, which was recognized as an